МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І.І. МЕЧНИКОВА
ГАЗЕТА «КРАЄЗНАВСТВО. ГЕОГРАФІЯ. ТУРИЗМ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
(з міжнародною участю)

ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОЛОГІЯ: НАУКА І ОСВІТА

14–15 квітня 2016 року

(до 25-ї річниці Незалежності України)

Умань
ВПЦ "Візаві"
2016

УДК [91+504] (063)
ББК [26.8+28.081]я43]
Г-35

Затверджено до друку вченою радою природничо-географічного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 12 від 6 квітня 2016 р.)

Редакційна колегія:

Браславська О.В. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри географії та методики її навчання, УДПУ імені Павла Тичини (відповідальний редактор).
Половка С.Г. – доктор геологічних наук, професор кафедри географії та методики її навчання, УДПУ імені Павла Тичини (заступник відповідального редактора).
Совгіра С.В. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри хімії, екології та методики їх навчання, УДПУ імені Павла Тичини.
Денисик Г.І. – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.
Топчієв О.Г. – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри економічної і соціальної географії, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.
Гончаренко Г.Є. – кандидат біологічних наук, доцент, зав. науковою лабораторією «Екологія і освіта», УДПУ імені Павла Тичини.
Серебрій В.С. – головний редактор газети «Краєзнавство. Географія. Туризм».
Якимчук Р.А. – кандидат біологічних наук, доцент, декан природничо-географічного факультету, УДПУ імені Павла Тичини.
Кравцова І.В. – кандидат географічних наук, доцент, заступник декана природничо-географічного факультету з навчальної роботи, УДПУ імені Павла Тичини.
Ситник О.І. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини, відповідальний секретар.
Козинська І.П. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.
Лаврик О.Д. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.
Максютов А.О. – кандидат педагогічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.
Кугай М.С. – кандидат педагогічних наук, старший викладач, УДПУ імені Павла Тичини.
Запорожець Л.М – старший викладач, УДПУ імені Павла Тичини.
Волинець О.І. – старший лаборант кафедри географії та методики її навчання, УДПУ імені Павла Тичини, технічний секретар.

Г-35 **Географія** та екологія : наука і освіта : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю; до 25-ї річниці Незалежності України), м. Умань, 14–15 квітня 2016 р. / відп. ред. О. В. Браславська. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. – 224 с.

ISBN 978-966-304-149-0

До збірника матеріалів конференції ввійшли доповіді та тези, якими охоплено широкий спектр географічних і екологічних досліджень. Під час роботи конференції висвітлено такі питання: інтеграція вітчизняної географічної освіти і науки у міжнародний простір; історія становлення географії у незалежній Україні; фундаментальні та прикладні дослідження в географії: досягнення, проблеми, перспективи; екологічний моніторинг України та зарубіжних країн; активні форми і методи навчання географії та екології у закладах освіти.

УДК [91+504] (063)
ББК [26.8+28.081]я43]

ISBN 978-966-304-149-0

© Кафедра географії
та методики її навчання, 2016
© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2016

ЗМІСТ

Атаман Л.В.
Значення й місце сакральних об'єктів у сучасній географії..... 3
Безлатня Л.О., Шевчук О.М.
Культурний ландшафт в географії Росії..... 5
Iren Bielinski
The development and change of population diversity of Brussels..... 8
Бірюкова Н.В.
Шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності
майбутніх учителів географії..... 11
Браславська О.В., Осадчий О.С., Джус О.М.
Особливості краєзнавчо-туристичної підготовки
студентів-географів у ВНЗ..... 14
Вальчук-Оркуша О.М., Драбата П.М, Яремчак Р.В.
Геохімічна мозаїка дорожніх ландшафтів..... 17
Война І.М.
Висотна диференціація і ландшафтне різноманіття типу місцевостей
траншейно-болотних пустирів..... 19
Воловик В.М., Павличко Б.В.
Історико-географічні передумови формування
німецьких етнокультурних ландшафтів Поділля..... 22
Воровка В.П.
Становлення і розвиток досліджень берегових ландшафтів моря..... 25
Герасименко О.В.
М.І. Пирогов – попечитель навчальних округів, його роль
у розвитку природничо-географічної освіти..... 29
Гетьман В.І.
Абсолютна заповідність і гармонійне співіснування людини з природою 31
Греков С.А.
Кольорові революції
у Чорноморсько-Середземноморському «Амфітеатрі»..... 33
Грицевич В.С.
Перцепція суспільно-географічних образів у західному регіоні України
на прикладі параметричного аналізу тваринництва..... 35
Гудзевич А.В., Броннікова Л.Ф.
Підготовка екологів у вищих навчальних закладах Вінниці..... 38
Дем'яненко С.О.
Антропогенна трансформація ландшафтів
в зоні впливу Хмельницької АЕС..... 41
Дем'янчук І.П.
Медико-географічний аналіз сучасних тенденцій
мертвонароджуваності у Тернопільській області..... 44
Денисик Б.Г.
Рекреаційні мікроосередки: суть та критерії виділення..... 47
Денисик Г.І., Чиж О.П.
Актуальність сучасних досліджень лісопольової зони України..... 49

Макаревич І. М.
Інформаційна культура майбутнього вчителя як об'єкт наукових досліджень 104
Максютов А.О., Мальований Є.В.
Географічні і історичні передумови появи
та становлення хасидського руху на Україні..... 106
Матвійчук Б.В., Мисько В.З., Чернюк Г.В.
Формування світогляду на взаємодію суспільства і природи
при вивченні загального землезнавства..... 108
Машіка Г.В., Перегинець М.Б.
Теоретичні аспекти вивчення територіально рекреаційних систем..... 112
Миколайко І.І., Миколайко В.П.
Польова практика з географії ґрунтів як умова формування професійної
компетентності майбутнього вчителя географії..... 118
Мисько К.А.
Моделювання ерозії ґрунтів на локальному рівні
(на прикладі території сільської ради)..... 122
Михайленко Т.Ю.
Осередкові антропогенні ландшафти польської генези..... 125
Муркалов А.Б., Неведюк В.В.
Изменения аккумулятивного берега морского залива под влиянием
гидротехнического строительства..... 128
Небикова Т.А., Гензьора Т.М.
Використання міжпредметних зв'язків на уроках біології
для формування у підлітків ціннісного ставлення
до власного фізичного здоров'я..... 130
Остапчук Ю.С .
Активні форми і методи навчання географії та екології у закладах освіти 133
Паламарчук Л.Б.
Новітні навчальні технології у процесі навчання
географії та екології: теоретико-методологічний аспект..... 135
Панкратенкова Д.О.
Закономерности наростания и морфология аккумулятивных берегов
Жебриянской бухты северо-западной части Черного моря..... 140
Половка О.А.
Університетська природничо-географічна наука і освіта
на теренах нинішньої України в XIX столітті..... 143
Половка С.Г.
140 років тому в Світовому океані *(до 140-річчя завершення*
навколосвітньої експедиції на корветі «Челленджер»)..... 145
Придеткевич С.С.
Загальні риси структури наземних хребетних тварин
Західно-Подільського антропогенно-зооценотичного району..... 147
Прохорова Л.А., Гришко С.В.
Методичні підходи до організації та проведення навчальної практики
з геоморфології у Мелітопольському державному педагогічному
університеті імені Богдана Хмельницького..... 150

Рожі І.Г.
Краєзнавчий принцип навчання
як особлива форма зв'язку географії з життям..... 154
Романів П.В.
Бренд-платформа Волинської області як туристична дестинація..... 158
Руденко О.М., Костан О.А.
Активні форми та методи навчання екології у закладах освіти..... 161
Рябоконь О.В.
Просторове розташування та широтна зональність
натурально-антропогенних ландшафтів..... 164
Сивий М.Я.
Про забезпеченість підприємств вітчизняної чорної металургії
рудною сировиною..... 166
Sytnyk Ivan
Discovery of the eastern coast of Australia and Large Barrier Reef..... 170
Ситник Л.О.
Визначення зміни активності каталази
в листках деревних видів рослин в умовах аеротехногенного
забруднення середовища *(на прикладі м. Умань)*..... 171
Ситник О.І., Лячинський С.С
До питання адміністративно-територіального поділу Черкащини..... 173
Совгіра С.В. , Гончаренко Г.Є., Берчак В.С.
Організаційні завдання для здійснення водоохоронних заходів..... 178
Сокальський А.І.
Формування системи екологічної освіти
в Легедзинській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів..... 181
Солошенко О.В.
Формування екологічної культури на уроках та в позаурочній роботі з географії 185
Сонько С.П.
Використання методики елементарних геоінформаційних систем
в географічній та екологічній освіті..... 188
Стецишин М.М.
Ефективність використання зрошувальних меліорацій
в агроландшафтах Мелітопольського району..... 191
Страшевська Л.В.
Методи відбору та оцінки наукової значимості геосайтів..... 193
Тодоров В.І.
Проблема реформування адміністративно-територіального
устрою України в контексті етногеографічних досліджень..... 196
Федонюк М.А., Федонюк В.В.
Нетипові завдання для вивчення геоінформаційного картографування... 199
Хаєцький Г.С.
Екологічні проблеми використання водних ресурсів
річки Південний Буг і конструктивні підходи їх вирішення..... 202

сільського господарства на ландшафти Черкаської області»./ Перспективи розвитку лісового і садово-паркового господарства: Матеріали наукової конференції.- Умань: Візаві,2015.- 198 с.- С.18-23.

8. Сонько С.П. Елементарна ГІС «Об'єкти природно-заповідного фонду Уманщини» і можливості її використання у екологічному туризмі./ Перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти. Збірник тез за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 28 березня 2015 року Умань, «Візаві», 2015. – 314 с. – С.128-134.

9. Сонько С.П., Мазуренко Ю.Ю. Використання методики елементарних ГІС для створення географічної бази даних з сільського екотуризму./ Збірник тез міжвузівської наукової конференції «Екологія – шляхи гармонізації відносин природи та суспільства». Умань, УДАУ, 2009.- С.88-89.

10. Сонько С.П., Путілов В.В, Примаченко М.П, Розумовський О.В. Геоінформаційна система моніторингу навколишнього середовища Кривбасу в середовищі MS Office. / Електр.розробка. Кривий Ріг, КЕІ КНЕУ, 2001.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАЛЬНИХ МЕЛІОРАЦІЙ В АГРОЛАНДШАФТАХ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Стецишин М.М., *кандидат економічних наук, доцент*
кафедри фізичної географії і геології
Мелітопольський державний педагогічнийуніверситет
імені Богдана Хмельницького
e-mail: fiz_geo@ukr.net

Особливості природно-ресурсного потенціалу Мелітопольського району Запорізької області зумовлюють провідну роль сільськогосподарського природокористування. В структурі сільгоспугідь (150,3 тис. га) переважають: орні землі 133,3 тис. га; сіножаті і пасовища 11,6 тис. га; садівництво 4,8 тис. га. Найбільш інтенсивним видом природокористування в АПК району є зрошуване землеробство (23133 га). Зрошення на території Мелітопольського району здійснює Приазовська зрошувальна система, яка розміщена також в Якимівському і Приазовському районах Запорізької області. Будівництво було розпочате у 1982 р. Загальна площа зрошення у зоні системи – 96,8 тис. га у тому числі першої черги – 58,8 тис. га [3].

Поверхня зрошуваного масиву переважно рівнинна з похилом до Азовського моря (різниця позначок – 10-60 м). Грунти темно-каштанові, незасолені, ерозійно активні. Геологічний розріз у верхній частині складено лесовими просадними суглинками потужністю 5-6 м. Глибина залягання підґрунтових вод від 20-25 до 1-6 м у річкових долинах і балках. Мінералізація ґрунтових вод від 15 до 1 г/л і нижче [2].

З каналу Р-9 Каховської зрошувальної системи Головна насосна станція Приазовської зрошувальної системи подає воду в Приазовський магістральний канал, звідки вона надходить у розподільники. Магістральний канал і розподільники побудовані з протифільтраційним облицюванням, зрошувальна мережа – в закритих трубопроводах,

подачу води в які здійснюють за допомогою насосних станцій підкачування. Всі технологічні процеси розподілу води на системі автоматизовано. Поливають сільськогосподарські культури широкозахватними дощувальними машинами «Фрегат», «Дніпро», «Кубань».

Зрошення з одного боку, є необхідною умовою стабільного розвитку аграрного сектору економіки, одержання більш високих врожаїв сільськогосподарських культур, що свідчить про досягнення вищого рівня продуктивності агроекосистем. З іншого – ця продуктивність не характеризується сталістю: гармонійних взаємозв'язків та рівноваги елементів агроекосистем з головною характеристикою техногенної дії зрошення так і не досягнуто. В результаті антропогенного та природного впливу відбуваються зміни в агроландшафтах, які призводять до засолення, заболочення, оглеєння, підтоплення земель, водної ерозії, зменшення родючості в цілому [1].

Значні зміни в агроландшафтах спричиняють зрошувальні води. Інтенсивність якісних змін зрошуваних земель значною мірою залежить від якості води (ступінь їх мінералізації), яку використовують для зрошення. Вже зараз джерела зрошення часто класифікують, як «обмежено придатні» і рідше – як «умовно придатні» (через небезпеку вторинного осолонцювання і засолення). Це одна з причин того, що в Мелітопольському районі багато площ вторинно-осолонцьованих ґрунтів.

Детальне ознайомлення з дослідженнями Українського інституту зрошуваного землеробства УААН та перспективами розвитку зрошуваного землеробства у степовій зоні, показує, що підвищення еколого-економічної ефективності зрошуваного землеробства можливе на основі комплексу заходів.

На сучасному етапі розвитку економіки України, на наш погляд, варто впроваджувати такі заходи, які б при найменших капіталовкладеннях давали максимально найбільший ефект у вирішенні агромеліоративних проблем, а саме:

- модернізація колекторно-дренажних та зрошувальних систем;
- впровадження найбільш прогресивних маловодних способів і техніки зрошення;
- врахування специфічних особливостей ґрунтів на зрошувальних ділянках;
- впровадження тільки науково-обґрунтованої системи землеробства;
- підвищенню родючості зрошуваних земель сприяє введення сівозмін з багаторічними травами, причому проективне покриття поверхні рослинами повинно бути максимальним;
- впровадження альтернативного землеробства;
- впровадження принципів сучасного землекористування.

Список використаних джерел:

1. Научно-обоснованная интенсивная система земледелия для Запорожской области. Методические рекомендации / [А.Л. Коваленко, Е.Г. Бучек, Г.Д. Головенко и

др.]. – Запорожье: Коммунар, 1982. – 268 с.
2. Фізична географія Запорізької області: хрестоматія / Відп. ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 200 с.
3. Стецишин М.М. Оптимізація зрошувальних агроландшафтів Мелітопольського району / М.М. Стецишин // Алексєєвські краєзнавчі читання: матеріали регіональної наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю А.А. Хижняка / Відп. ред. В.П. Воровка. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – С. 58-60.

МЕТОДИ ВІДБОРУ ТА ОЦІНКИ НАУКОВОЇ ЗНАЧИМОСТІ ГЕОСАЙТІВ

Страшевська Л.В., *кандидат географічних наук,*
старший викладач кафедри географії
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
e-mail: strashevska_lv@ukr.net

З часу виникнення руху за збереження геологічної спадщини в Україні та інших країнах світу застосовувались різні методи, які були спрямовані на відбір геологічних об'єктів, оцінки їхньої наукової, освітньої, рекреаційної цінності. Далеко не всі методи могли забезпечити об'єктивний та неупереджений підхід у селекції й оцінці претендентів на геоконсервацію. Досвід використання цих методів проаналізовано групою дослідників на чолі з В.А.П. Уїмблдоном [3].

Першою спробою відбору геологічних пам'яток для надання їм статусу об'єктів світової геологічної спадщини був Міжнародний проект GILGES, спрямований на створення попереднього реєстру об'єктів, що можуть претендувати на статус світового значення [3]. У зазначеному проекті використовувались такі методи, як метод швидкого відбору, апріорний метод, вибір за «ярликами» та метод токенізму. При **методі швидкого відбору** кожна країна пропонувала об'єкти, оцінюючи їх значення у внутрішньому для країни контексті. В такому разі їх неможливо порівняти та дати об'єктивну неупереджену оцінку на глобальному рівні. Метод може призвести до ситуації, коли відбір проводитиметься не за науковою цінністю, а за політичними, комерційними чи якимись іншими факторами. **Апріорний метод** ґрунтується на положенні про пріоритетність одних типів об'єктів над іншими (наприклад, стратиграфічні об'єкти мають перевагу перед геокультурологічними), що принципово неправильно. **Метод вибору за «ярликами»** ґрунтується на селекції об'єктів з поміж тих, які на державному рівні вже отримали високий природоохоронний статус. Головним недоліком цього методу, на думку В.А.П. Уїмблдона зі співавторами [3], є те, що побудований таким чином реєстр буде відображати не різноманітність геологічної спадщини світу, а лише сучасний стан охорони природи в цій державі. На глобальному рівні неможливість їх порівняння зумовлена неоднаковою ситуацією з охорони геологічної спадщини у різних країнах. **Метод токенізму** також